

дослідження в перехідний період. Інноваційно-інвестиційне забезпечення стратегії розвитку регіону (Збірник наукових праць). Вип. 5 (61) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Редкол.: відп. ред. акад. НАН України М. І. Долішній. — Львів, 2006 — С. 250 — 258.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.
УДК 314.15(477.82)

В. І. ТКАЧИК
Н. П. РЯБУШЕНКО

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

В статті розглянуто демографічну ситуацію регіону, основні напрями поліпшення демографічного розвитку як регіону так і України загалом. Запропоновані пріоритетні напрями державної політики в демографічній сфері.

The paper considers the demographic situation of the region, the main directions of improving the demographic development of the region as a whole and Ukraine. Priorities of the state policy in the demographic sphere are proposed.

Ключові слова: демографічна політика, міграційна політика, народжуваність, смертність, тривалість життя.

Вступ. Демографічна політика – це цілеспрямована діяльність державних органів та інших соціальних інститутів у сфері регулювання процесів відтворення населення. Вона покликана впливати на формування бажаного для суспільства режиму відтворення населення, збереження або зміни тенденцій у сфері динаміки чисельності й структури населення, темпів їх змін, динаміки народжуваності, смертності, сімейного складу, розселення, внутрішньої й зовнішньої міграції, якісних характеристик населення [9].

© Ткачик В.І.- доцент Луцького національного технічного університету;

© Рябушенко Н. П. – здобувач Національного університету водного господарства та природокористування

Мета. Дослідження процесів демографічної політики регіону, їх тенденцій та пріоритети розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні над проблемами демографічної політики працюють: Н. Власенко, Е. Лібанова, В. Стещенко, В. Нікітенко, С. Пірожков, І. Прибиткова, В. Піскунов та ін. Чималий вклад внесли зарубіжні автори: німецькі – Г. Вінклер, К. Лунгвіц, Е. Штробах, чеські – В. Віннічук, Й. Коубек, В. Срба, угорські – А. Клінгера, румунські – А. Стеноя, В. Требича та ін.

Виклад основного матеріалу. Дослідження демографічної ситуації в Волинській області дозволяє визначити пріоритети у забезпеченні даного напрямку, який полягає у комплексному підході, що передбачає цілеспрямовану роботу із сім'єю, дітьми та молоддю, забезпечує створення умов для їх становлення й розвитку, вирішенні основних завдань з поліпшення їх соціального становища, соціального самопочуття та можливостей у разі досягнення істотних позитивних успіхів у сфері охорони здоров'я, морально-етичного виховання.

Взагалі демографічна ситуація у Волинській області характеризується поступовим збільшенням наявного та постійного населення, у тому числі за рахунок природного приросту (наявне населення на 01.01.2010 - 1036,7 тис. осіб, на 1.01.2011 - 1037,1 тис. осіб, на 01.01.2012 - 1038,6 тис. осіб). Стабілізувався середній вік населення, який станом на 1 січня протягом 2010 - 2012 років становив 37,4 року проти 36,7 на 1 січня 2002 року.

На 1 грудня в області проживало 1040,1 тис. осіб, з яких 541,3 тис. – у міських поселеннях та 498,8 тис. - у сільській місцевості. За одинадцять місяців внаслідок перевищення природного приросту над міграційним скороченням чисельність наявного населення збільшилась на 1485 осіб. Кількість міських жителів зросла на 2198 осіб, а мешканців сільських населених пунктів зменшилось на 713 осіб (табл.1.).

Кількість народжених перевищила число померлих у 8 регіонах області, серед яких міста Луцьк і Ковель. В міських поселеннях інтенсивність природного приросту населення становить 2,9 особи на 1000 жителів, а в сільській місцевості - лише 0,6‰, проте ще у січні-листопаді 2011р. у селах з такою ж частотою відбувалось природне скорочення (табл. 1).

За одинадцять місяців 2012 року в області народилося на 783 дитини (на 5,8%) більше у порівнянні з попереднім роком. Загальний коефіцієнт народжуваності, відповідно, зріс з 14,2 до 15,0 особи в розрахунку на 1000 жителів (в Україні - з 11,0 до 11,5‰). Спостерігається значна диференціація коефіцієнта народжуваності: від 11,6‰ у м. Володимирі-Волинському до 19,0‰ у Камінь-Каширському районі (табл. 2).

Таблиця 1

**Показники природного руху населення
Волинської області**

Показники	Всього		2012р. у % до 2011р.	На 1000 наявного населення (у перерахунку на рік)	
	2012 р.	2011 р.		2012 р.	2011р.
Кількість народжених живими	14272	13489	105,8	15,0	14,2
Кількість померлих	12545	12673	99	13,2	13,3
Кількість мертвонароджених	65	66	98,5	4,5	4,9
Кількість померлих віком до 1 року	98	109	89,9	7,1	8,1
Природний приріст	1727	816	211,6	1,8	0,9

Таблиця 2

Рівень народжуваності у Волинській області

Кількість народжених на 1000 наявного населення	Міста і райони
До 12,0	м.Володимир-Волинський, Іваничівський
12,0-15,0	м.Нововолинськ, м.Луцьк, Горохівський, Локачинський, Турійський, Рожиченський
15,1-18,1	Шацький, Любомльський, Володимир-Волинський, м.Ковель, Старовижівський, Маневицький, Ковельський, Ківерцівський, Ратнівський, Луцький
Понад 18,1	Любешівський, Камінь-Каширський

У сільській місцевості народжуваність залишається вищою, ніж у міських поселеннях (16,5 проміле проти 13,6 проміле).

Аналізуючи показники смертності в регіоні визначено, що у січні-листопаді померло на 428 осіб (на 1,0%) менше, ніж у відповідному періоді 2011р. Рівень смертності знизився в 12 регіонах Волині. Найвищу смертність населення зафіксовано у Турійському районі, а найвищою вона залишається у м. Луцьку (табл. 2).

Структура причин смерті населення суттєво не змінилась: перше місце посідають хвороби системи кровообігу, друге - новоутворення, третє - зовнішні причини (рис. 1).

Таблиця 2

Визначення рівня смертності у Волинській області

Кількість народжених на 1000 наявного населення	Міста і райони
До 10,0	м.Луцьк
10,0-13,2	м.Ковель, м.Володимир-Волинський, м.Нововолинськ, Камінь-Каширський, Луцький, Любешівський, Ратнівський Маневицький, Ківерцівський, Рожищенський
13,3-16,5	Любомльський, Горохівський, Іваничівський, Володимир-Волинський, Шацький
Понад 16,5	Локачинський, Ковельський, Старовижівський, Турійський

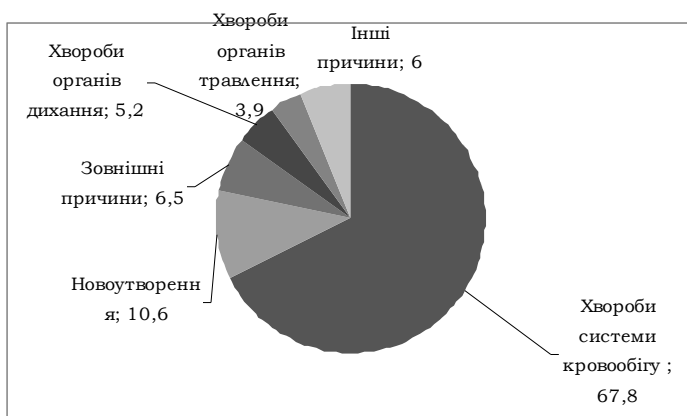

Рис. 1. Структура причин смерті населення Волинської області (у відсотках)

У розрахунку на 100 тис. жителів зменшилась порівняно з січнем - листопадом 2011р. смертність від хвороб системи кровообігу - з 898,8 до 894,1 особи; хвороб органів дихання - з 71,9 до 69,1; хвороб органів травлення - з 55,3 до 51,2; окремих станів, що виникають у перинатальному періоді - з 5,6 до 4,1; не уточнених та невідомих причин - з 21,8 до 15,9 особи; а збільшилась від новоутворень - від 137,3 до 140,3 особи; хвороб нервової системи - від 9,0 до 9,9; природжених вад розвитку - від 4,0 до 5,0 осіб.

У загальній кількості померлих 98 дітей віком до одного року (на 11 малюків менше, ніж у січні-листопаді 2011р.). Причиною смерті 39 малюків були окремі стани, що виникають у перинатальному періоді, 36 - природжені вади розвитку, 12 - зовнішні причини. За одинадцять місяців зареєстровано 65 випадків мертвонароджень за один менше, ніж у попередньому році).

Внаслідок зовнішніх причин смерті у побуті загинуло 804 особи, з них 25 дітей віком до 15 років (у січні-листопаді 2011р. - відповідно 802 і 40). Кожна четверта-п'ята смерть була наслідком навмисного самоушкодження, 16,4% припадало на випадкові отруєння алкоголем або іншими речовинами, 16,2% пов'язані з дорожньо-транспортними пригодами.

До пріоритетних напрямів покращення здоров'я населення регіону віднесено:

- загальне зниження рівня захворюваності та смертності населення від усіх хвороб, раннє виявлення захворювань, передусім соціально значимих: серцево-судинних, онкологічних, туберкульозу, СНІДу; забезпечення імунопрофілактики, здійснення інших заходів щодо профілактики і боротьби із соціально небезпечними захворюваннями шляхом реалізації низки державних а регіональних цільових програм;

- забезпечення доступності медичних послуг, профілактика та раннє виявлення захворювань, особливо у жителів сільської місцевості;

- пріоритетний розвиток первинної медико-санітарної допомоги через структурно-організаційне розмежування рівнів надання медичної допомоги шляхом створення центрів первинної медико-санітарної допомоги, як самостійних юридичних закладів;

- втілення медичних стандартів (уніфікованих клінічних протоколів) надання медичної допомоги та індикаторів якості роботи закладів охорони здоров'я; реалізація заходів медико-соціальної профілактики та профілактичних програм; проведення інформаційної та освітньо-роз'яснювальної роботи серед населення щодо формування здорового способу життя;

- розвиток сучасної системи надання медичної допомоги дітям і матерям, реорганізація акушерсько-гінекологічної служби та розвиток перинатальної допомоги;

- удосконалення кадрової політики шляхом удосконалення системи підготовки та перепідготовки працівників сфери охорони здоров'я та запровадження механізмів підвищення оплати праці працівників цієї сфери з урахуванням єдиної тарифної сітки, обсягу, якості, складності та ефективності медичних послуг і соціального захисту;

- проведення інформаційної та освітньо-роз'яснювальної роботи серед населення щодо формування здорового способу життя;

- удосконалення організації надання екстреної медичної допомоги шляхом розроблення механізму створення єдиної системи надання екстреної медичної допомоги та регулювання її функціонування, упровадження уніфікованих технологій надання екстреної медичної допомоги різних рівнів.

Для реалізації визначених пріоритетів заплановано проведення наступних заходів:

- провести підготовку до розмежування спеціалізації закладів охорони здоров'я, що надають медичну допомогу первинного та вторинного рівня, створити центри первинної медико-санітарної допомоги, як самостійні юридичні заклади;

- надати пропозиції до проектів нормативно-правових актів, що скасовують жорстку прив'язку штатних нормативів до характеристики потужності медичних закладів;

- впровадити медичні стандарти (уніфіковані клінічні протоколи) надання медичної допомоги на засадах доказової медицини;

- забезпечити реалізацію державних та регіональних цільових програм у галузі;

З метою виконання Загальнодержавної програми “ Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини ” на період до 2016 року передбачено:

- запровадити профілактичні медичні огляди дітей шкільного віку у присутності батьків;
- забезпечити реалізацію в області міжнародних проектів та програм: українсько-американських «Здоров'я матері і дитини», «Разом до здоров'я»; українсько-швейцарської програми «Здоров'я матері та дитини»;
- затвердити заходи щодо поліпшення кадрового забезпечення медичних закладів у сільській місцевості;
- проводити широкомасштабну інформаційну кампанію із залученням засобів масової інформації щодо шляхів реформування галузі охорони здоров'я та формування здорового способу життя, залучення засобів масової інформації до пропаганди формування здорового способу життя серед населення;
- створити централізовану оперативно-диспетчерську службу.

Виконання вищезгаданих завдань значно покращить кількісні та якісні критерії ефективності демографічної політики, а саме:

- наближення медичної допомоги до населення, підвищення частки лікарів загальної практики у загальній чисельності лікарів з 2,6 до 4 відсотків;
- стабілізація тенденції до зниження показників смертності малюків (з 7,92 до 7,6 на 1000 народжених живими) та материнської смертності (з 26,2 до 10 на 100 тисяч народжених живими);
- покращення стану забезпеченості та укомплектованості лікарнями;
- зниження показників захворюваності на хвороби системи кровообігу;
- зниження питомої ваги хворих із запущеними випадками серед хворих з уперше встановленим діагнозом злоякісних новоутворень;
- збільшення коефіцієнту охоплення медичними оглядами дорослого населення;
- зниження коефіцієнту захворюваності на хвороби, що передаються статевим шляхом.

- поліпшення медикаментозного і матеріально-технічного забезпечення галузі охорони здоров'я відповідно до стандартів медичної допомоги і з урахуванням необхідності досягнення гарантованого державою обсягу безоплатної медичної допомоги громадянам у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.

Відомо, що на демографічну ситуацію в регіоні впливають міграційні процеси. В області зафіксовано міграційне скорочення населення, яке сформувалося у 14 регіонах і становить 242 особи. Це відбулося за рахунок міжобласного обміну, у цьому напрямку при незначному зменшенні числа прибулих кількість вибулих збільшилась майже на 20,0%. Адже, в міждержавній міграції обсяг міграційного приросту зріс більше, як в 2 рази (табл. 2.).

Таблиця 2

Моніторинг міграційних процесів у Волинській області

Показники	Всього, осіб		2012р. у % до 2011р.	На 1000 наявного населення (у перерахунку на рік)	
	2012р.	2011р.		2012р.	2011р.
Всі потоки					
Прибуло	15875	15695	101,1	16,7	16,5
Вибуло	16117	15112	106,7	17,0	15,9
Міграційний приріст скорочення(-)	-242	583	X	-0,3	0,6
Внутрішньообласна міграція					
Прибуло	10536	10378	101,5	11,1	10,9
Вибуло	10536	10378	101,5	11,1	10,9
Міжобласна міграція					
Прибуло	4784	4890	97,8	5,0	5,1
Вибуло	5335	4458	119,7	5,6	4,7
Міграційний скорочення (-)	-551	432	X	-0,6	0,4
Міждержавна міграція					
Прибуло	555	427	130,0	0,6	0,5
Вибуло	246	276	89,1	0,3	0,3
Міграційний приріст	309	151	204,6	0,3	0,2

Висновок. Проведений аналіз міграційних процесів у Волинській області дозволив визначити основні завдання щодо покращення демографічної ситуації:

- зберегти тенденції зростання рівня народжуваності та зменшення рівня смертності населення;
- розвивати систему надання житлових і споживчих кредитів молодим сім'ям із частковим їх погашенням при народженні дитини;
- розробити комплекс заходів щодо поліпшення умов праці з дотриманням вимог її охорони, забезпечити їх виконання;
- забезпечити якість життя та створення сприятливого середовища для демографічного відтворення населення;
- вести пропаганду здорового способу життя, розвивати мережу закладів фізичної культури і спорту;
- забезпечити доступність кваліфікованої медичної допомоги, передусім первинної медико-санітарної.

Реалізація вищенаведених завдань забезпечить:

- поліпшення економічних, соціальних, медичних, психологічних та інших передумов, які впливають на демографічний розвиток; процесів відтворення населення на основі відновлення сімейних цінностей, виховання свідомого батьківства, соціального становища одиноких молодих батьків, матерів, які самі виховують дітей, формування здорового способу життя дітей та молоді шляхом набуття навичок збереження і зміцнення здоров'я, розвитку особистих якостей;
- зменшення рівня смертності серед чоловіків працездатного віку;
- підвищення тривалості життя в старших вікових групах;
- забезпечення дітей шкільного віку якісними послугами з оздоровлення та відпочинку, насамперед дітей, які потребують соціальної підтримки.

Бібліографія

1. **Основні напрямки економічного і соціального розвитку Волинської області на 2013 рік.** – Луцьк, Волинська обласна державна адміністрація, 2012р.
2. **Програма економічного і соціального розвитку Волинської області на 2013 рік.** – Луцьк, Волинська обласна рада, 2013.

3. **Про соціально-економічне становище області.** – Луцьк, Головне управління статистики у Волинській області, 2013.

4. **Програма зайнятості населення Волинської області.** – Луцьк, Волинська обласна адміністрація, 2013.

5. Амоша О. І. **Соціальна відповідальність держави за людський та соціальний розвиток** / Амоша О. І. // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. — Спец. вип. : у 3 т. Соціально-трудові відносини: теорія і практика. — К. : КНЕУ, 2010. — 468 с.

6. **Зовнішні трудові міграції населення України** / [за ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка]. – К. : РВПС України, 2002. – 206 с.

7. **Населення і трудові ресурси села:** Навч. посіб. / За ред. П.Т. Саблука, М.К. Орлатого. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. – 277 с.

8. Мочерний С.В. **Економічна теорія:** підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко.– К.: Видавничий центр „Академія”, 2004. – 856 с.

9. **Демографія** : учебник / [под общ. ред. Н.А. Волгина]. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : РАГС, 2007. – 440 с. Муромцева Ю.І. Демографія : навч. посіб. / Ю.І. Муромцева. – К. : Кондор, 2009. – 300 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В. І.

УДК: 325.455:504(477)

К. М. ФЕДИНА
С. В. УС

ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовується поняття державна політика, екологічний менеджмент, цілі екологічної політики. Аналізуються основні засади державної екологічної політики та національного плану дій з охорони навколишнього середовища.

In the article the concept of public policy and its objectives, environmental management. The basic principles of state

© Федина К.М. – аспірант Національного університету водного господарства та природокористування;

© Ус С.В. – здобувач Національного університету водного господарства та природокористування